

ผลการเข้าร่วมกิจกรรมจิตสาธารณะด้านสิ่งแวดล้อมของนักเรียน:
กรณีศึกษาโรงเรียนพัฒนาการศึกษามูลนิธิ อำเภอเมือง จังหวัดสตูล
The Outcomes of participation in activities on public mind
behavior on the environment among students: A Case study
of Phatthana Kansueksa Munnithi School,
Mueang District, Satun Province

ณัฐกร นิยมเดชา¹

Nathakorn Niyomdecha

มาลี สบายยิ่ง²

Malee Sabaiying

Abstract

The objectives of this study were to investigate and compare knowledge, attitudes and public mind behavior on the environment before and after participation in activities of students of Phatthana Kansueksa Munnithi School, Amphoe Mueang, Satun Province. Research participants were 88 Matthayomsueksa 4 (Grade 10) students. The instrument of this action research was an evaluation form of attitude, knowledge, and public mind behavior on the environment. The quantitative data were analyzed with descriptive statistics, and the differences between before and after participation in the activities were tested using a t-test while the qualitative data were analyzed using content analysis.

¹ นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

M.A. student, Human and Social Development, Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University, Hat Yai Campus.

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ Assistant Professor, Ph.D., Department of Educational Foundation, Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University, Hat Yai Campus.

The findings were as follows. Step 1) the researcher had to understand the school context, the target group, and the public mind on the environment activities to be able to design the activities and evaluation form. Step 2) the four activities were implemented according to the learning plan. Step 3) the results were reflected upon to evaluate, improve the process, and draw a conclusion for development and extension of the activities. The evaluation of the study revealed that after participation in the activities, the students had more knowledge about the content on public mind on the environment. For attitudes, the students had awareness and realization. For behavior and participation, and attitudes towards the role of agencies and organizations useful for development of students' public mind behavior on the environment, and for public mind behavior on the environment, the students had behavior that could clearly display their public mind on the environment by being a role model for their fellow students. They also applied it in their daily life. It is recommended that the learning management plan with the activities should be used to develop or expand other levels of school and students of other classes or other educational institutions.

Keywords: public mind, environment, student

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบ ความรู้ ทักษะคติและพฤติกรรมจิตสาธารณะด้านสิ่งแวดล้อมระหว่างก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรมจิตสาธารณะด้านสิ่งแวดล้อมของนักเรียน โรงเรียนพัฒนาการศึกษามูลนิธิ อำเภอมะนัง จังหวัดสตูล ผู้ร่วมในการวิจัยได้แก่ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 88 คน โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (action research) เครื่องมือวิจัยประกอบด้วย แบบประเมินความรู้ ทักษะคติ และพฤติกรรมจิตสาธารณะด้านสิ่งแวดล้อม โดยข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติบรรยาย และทดสอบความแตกต่างก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรมด้วย t-test ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยมีดังนี้ ขั้นที่ 1) ผู้วิจัยต้องเข้าใจบริบทของโรงเรียน กลุ่มเป้าหมาย และกิจกรรมจิตสาธารณะด้านสิ่งแวดล้อมที่โรงเรียนดำเนินการอยู่ เพื่อออกแบบ กิจกรรมและแบบประเมินผล ขั้นที่ 2) ดำเนินกิจกรรมตามแผนการจัดการเรียนรู้รวม 4 กิจกรรม ขั้นที่ 3) มีการสะท้อนการปฏิบัติเพื่อประเมินและปรับปรุงกระบวนการ ตลอดจนมีการสรุปบทเรียนเพื่อพัฒนาสู่การขยายผล จากการประเมินผลก่อนและ หลังการเข้าร่วมกิจกรรมจิตสาธารณะด้านสิ่งแวดล้อมของนักเรียน พบว่า ด้านความรู้ นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาสาระเรื่องจิตสาธารณะด้านสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น ด้าน ทักษะคิด นักเรียนเกิดทัศนคติในด้านการรับรู้และการสร้างความตระหนักด้านพฤติกรรม และการเข้าร่วมรวมทั้งทัศนคติด้านบทบาทของหน่วยงานและองค์กรมากขึ้น และในด้าน พฤติกรรมการมีจิตสาธารณะด้านสิ่งแวดล้อม นักเรียนมีพฤติกรรมที่สามารถจะแสดง ออกถึงการมีจิตสาธารณะด้านสิ่งแวดล้อมอย่างชัดเจนด้วยการปฏิบัติตนเป็นแบบ อย่างแก่เพื่อนนักเรียน ตลอดจนการมีพฤติกรรมที่สามารถนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน ได้ ข้อเสนอแนะคือ การนำแผนการจัดการเรียนรู้ภายใต้กิจกรรมที่กำหนดไปพัฒนา หรือขยายผลในโรงเรียนในระดับชั้นอื่นๆ หรือสถานศึกษาอื่นต่อไป

คำสำคัญ: จิตสาธารณะ สิ่งแวดล้อม นักเรียน

บทนำ

ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาที่ทุกคนควรตระหนักถึงความสำคัญ เพราะ สิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อในวงกว้างไปทั่วโลก อันเป็นผลจากการพัฒนา ที่ไม่ได้คำนึงถึงความรับผิดชอบ ส่งเสริมให้มีการทำลายสภาพแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมลง จากรายงานของสำนัก นโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พบว่า ปี พ.ศ. 2552 ประเทศไทย มีพื้นที่ป่าไม้ประมาณ 107.62 ล้านไร่ หรือร้อยละ 33.56 และเป็นพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 64.83 ล้านไร่ หรือร้อยละ 20.22 นอกจากนี้ประเทศไทยกำลังมีการสูญเสียความ หลากหลายทางชีวภาพอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง สาเหตุสำคัญมาจากการลดลงอย่าง มากของพื้นที่ป่าไม้ ป่าชายเลน และพื้นที่ชุ่มน้ำ โดยพบว่า พรรณพืชที่มีแนวโน้ม

ใกล้สูญพันธุ์ มีจำนวน 1,407 ชนิด ใน 135 วงศ์ (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2554) เมื่อได้ศึกษาถึงสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม พบว่ามูลเหตุสำคัญของปัญหานี้เกิดจากการขาดความรู้ ความตระหนักและพฤติกรรมที่เอื้อต่อการดูแลปกป้องสิ่งแวดล้อม ในปัจจุบันจึงพบว่าภาวะเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกำลังทำลายคุณภาพชีวิตของประชากรโลก โดยเฉพาะประเทศที่กำลังพัฒนา ที่ประเทศพึ่งพาภาคเกษตรกรรมเป็นหลัก กำลังประสบปัญหาความเสียหายจากภาวะดินที่ซึบปลุก ซึ่งถูกใช้อย่างไม่มีประสิทธิภาพและส่งผลกระทบต่อจำนวนผลผลิตอาหารของโลก นอกจากนี้ยังเกิดภาวะมลพิษอันเกิดจากการใช้สารเคมีทางการเกษตร เป็นสาเหตุหนึ่งที่ยับยั้งคุณภาพชีวิตของประชากรโลก (United Nations Environment Programme, 2007) สำหรับในประเทศไทย อานันท์ กาญจนพันธุ์ (2544) ได้กล่าวว่า การพัฒนาตามแนวทฤษฎีนิยามที่ผ่านมาส่งผลกระทบต่อภาพรวมของประเทศไทยมากมาย เช่น การเน้นทิศทางการพัฒนาไม่สนใจทางเลือกที่หลากหลายขององค์กรท้องถิ่น ความเหลื่อมล้ำทางสังคม เกิดภาวะการฉีกขาดและองค์ความรู้จากภายนอก ความเสื่อมถอยของคุณธรรมและจิตใจ การพัฒนาโดยขาดการมีส่วนร่วม ดังนั้นการจะแก้ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมจึงควรให้ทุกภาคส่วนร่วมกันแก้ปัญหา หากให้คนใดคนหนึ่งหรือหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งแก้ปัญหาเพียงลำพังจะไม่สามารถแก้ปัญหาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของประเทศได้ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ประเวศ วะสี (2542) ที่พบว่าจิตสำนึกของคนในสังคมนั้นยังไม่พัฒนาไปในแนวทางที่พึงประสงค์ เนื่องจากคนในสังคมยังเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม อันจะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้การอนุรักษ์และดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไม่เกิดการพัฒนาเท่าที่ควร

โรงเรียนพัฒนาการศึกษามูลนิธิ ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาสิ่งแวดล้อม แต่ก็ยังพบปัญหาบางประการ เช่น เรื่องขยะ ภูเขาพลาสติก ขวดน้ำ และการใช้ทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือย กล่าวคือ การเปิดไฟ เปิดพัดลมทิ้งไว้โดยไม่จำเป็น ซึ่งปัญหาดังกล่าวได้พบเห็นอยู่เป็นประจำ และยังขาดการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น ในส่วนมาตรการการดูแลสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนในปัจจุบัน พบว่าโรงเรียนได้มีนโยบายและกิจกรรมที่ส่งเสริม

ให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แต่ยังไม่เป็นรูปธรรมมากนัก อีกทั้งโรงเรียนยังมีนโยบายเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอนในทุกปีการศึกษา และสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ ในบางโอกาส เช่น ปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติ ปลูกป่าชายเลน นอกจากนี้ยังพบว่าภายในโรงเรียนยังปรากฏสิ่งที่เป็นปัญหาพฤติกรรมของนักเรียนที่ขาดจิตสาธารณะ เช่น ยังไม่มีการคัดแยกขยะก่อนทิ้งลงถัง การใช้ถุงพลาสติกและกล่องโฟมในโรงเรียน

จากปัญหาดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่องผลการเข้าร่วมกิจกรรมจิตสาธารณะด้านสิ่งแวดล้อมของนักเรียน กรณีศึกษาโรงเรียนพัฒนาการศึกษา มูลนิธิ อำเภอมะนัง จังหวัดสตูล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบ ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมจิตสาธารณะด้านสิ่งแวดล้อมระหว่างก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งผลการวิจัยที่ได้ นอกจากจะทำให้ทราบถึงความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมจิตสาธารณะด้านสิ่งแวดล้อมของนักเรียนแล้ว ข้อมูลที่ได้จะเป็นต้นแบบในการพัฒนาความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมจิตสาธารณะด้านสิ่งแวดล้อม และเพื่อให้สถานศึกษาอื่นที่สนใจสามารถนำไปประยุกต์ใช้ เพื่อเป็นแนวทางในการบูรณาการร่วมกับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในสถานศึกษาต่อไป

การวิจัยครั้งนี้มุ่งให้ความสำคัญต่อกระบวนการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อสร้างจิตสาธารณะด้านสิ่งแวดล้อมของนักเรียน ผู้วิจัยจึงได้เลือกใช้เทคนิคการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (action research) ซึ่งเป็นวิธีการที่มุ่งเน้นกระบวนการเรียนรู้ระหว่างผู้วิจัยกับกลุ่มเป้าหมาย โดยร่วมกันวางแผนกำหนดขั้นตอนการดำเนินงาน กำหนดรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และสะท้อนผลการปฏิบัติการซึ่งเป็นขั้นตอนของการสรุปทบทวน รับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ในการนำไปขยายผลในชั้นเรียนหรือโรงเรียนอื่นๆ เพื่อให้เกิดจิตสาธารณะด้านสิ่งแวดล้อมและความรับผิดชอบร่วมต่อสังคมอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาเปรียบเทียบ ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมจิตสาธารณะด้านสิ่งแวดล้อมระหว่างก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรมจิตสาธารณะด้านสิ่งแวดล้อม

วิธีการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (action research) เริ่มปฏิบัติการในพื้นที่วิจัยตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ 2556 และสิ้นสุดในเดือนเมษายน 2556 โดยมีขั้นตอนการวิจัย 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นวางแผน (planning) 2) ขั้นปฏิบัติการ (acting) และ 3) ขั้นสะท้อนผล (reflecting) ดังนี้

ขั้นวางแผน

1. จัดทำหนังสือถึงโรงเรียนเพื่อขออนุญาตดำเนินการวิจัยและชี้แจงรายละเอียดการวิจัยต่อผู้อำนวยการโรงเรียนและนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย

2. ผู้วิจัยศึกษาบริบทของโรงเรียนและนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย ศึกษาเนื้อหาและกิจกรรมจิตสาธารณะด้านสิ่งแวดล้อมที่โรงเรียนดำเนินการอยู่ แล้วนำมาวิเคราะห์เพื่อออกแบบกิจกรรมและเนื้อหาที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมจิตสาธารณะด้านสิ่งแวดล้อม

3. ผู้วิจัยประชุมนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ปีการศึกษา 2555 เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับการวิจัย บทบาท และแผนการดำเนินกิจกรรม

4. ออกแบบและจัดทำแผนการเรียนรู้พร้อมด้วยเครื่องมือในการประเมินผล
ขั้นปฏิบัติการ

1. ประเมินความรู้เรื่องจิตสาธารณะด้านสิ่งแวดล้อม ทักษะเรื่องจิตสาธารณะด้านสิ่งแวดล้อม และพฤติกรรมจิตสาธารณะด้านสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ก่อนการดำเนินกิจกรรมตามแผนการจัดการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้

2. ดำเนินกิจกรรมตามแผนการจัดการเรียนรู้ 4 แผน ประกอบด้วย
1) กิจกรรมการให้ความรู้เรื่องจิตสาธารณะด้านสิ่งแวดล้อม 2) กิจกรรมจัดรายการเสียงตามสายและจัดทำสื่อรณรงค์เรื่องจิตสาธารณะด้านสิ่งแวดล้อม 3) กิจกรรมศึกษาดูงานด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม 4) กิจกรรมปลูกป่าชายเลน

3. ประเมินความรู้เรื่องจิตสาธารณะด้านสิ่งแวดล้อม ทักษะคิดเรื่องจิตสาธารณะ ด้านสิ่งแวดล้อม และพฤติกรรมจิตสาธารณะด้านสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 4 หลังเข้าร่วมกิจกรรม

ขั้นตอนผล

จัดเวทีสรุปบทเรียน รับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ โดยผู้วิจัยจัด ประชุมร่วมกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เข้าร่วมกิจกรรมตั้งแต่เริ่มต้นจนถึง สิ้นสุด เพื่อรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยจัดแบ่งนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ออกเป็นกลุ่มละประมาณ 6-8 คน และแสดงความคิดเห็น สรุปบทเรียนและสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้ ในประเด็นความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อม ความ ประทับใจ ข้อเสนอแนะและข้อจำกัด พร้อมนำเสนอผลการระดมความคิดเห็นหน้า ชั้นเรียนโดยมีวิทยากรร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ไปพร้อมๆ กัน

พื้นที่วิจัย

การวิจัยครั้งนี้เจาะจงเลือกโรงเรียนพัฒนาการศึกษามูลนิธิ อำเภอเมือง จังหวัด สตุล เป็นพื้นที่วิจัย ด้วยเหตุผลจากการศึกษาบริบทเบื้องต้น คือ 1) เป็นสถานศึกษา ที่ผู้บริหารให้ความสำคัญต่อการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อพัฒนาผู้เรียนที่สามารถ บูรณาการการเรียนรู้ด้านสิ่งแวดล้อมได้ 2) เป็นโรงเรียนมัธยมขนาดกลางที่มีจำนวน ห้องเรียนในแต่ละระดับชั้นไม่มาก คือ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีจำนวน 3 ห้องเรียน รวม 88 คน ซึ่งเหมาะสมในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนานักเรียนตามแผนการจัดการ เรียนรู้ 3) เป็นโรงเรียนที่ผู้บริหารให้ความสำคัญด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม

เครื่องมือวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูล คือ แบบประเมินความรู้ ทักษะคิด และพฤติกรรมจิตสาธารณะด้านสิ่งแวดล้อม ทั้งก่อน เข้าร่วมและหลังเข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งจำแนกออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

1.1 ส่วนที่ 1 เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบประเมิน กำหนดเป็นแบบสำรวจในรายการ (checklist)

1.2 ส่วนที่ 2 แบบประเมินความรู้เรื่องจิตสาธารณะด้านสิ่งแวดล้อม เป็นข้อคำถามแบบ 4 ตัวเลือก แบบถูกทุกข้อที่มีค่าน้ำหนักคะแนนที่แตกต่างกัน การให้น้ำหนักคะแนนโดยผู้ทรงคุณวุฒิ

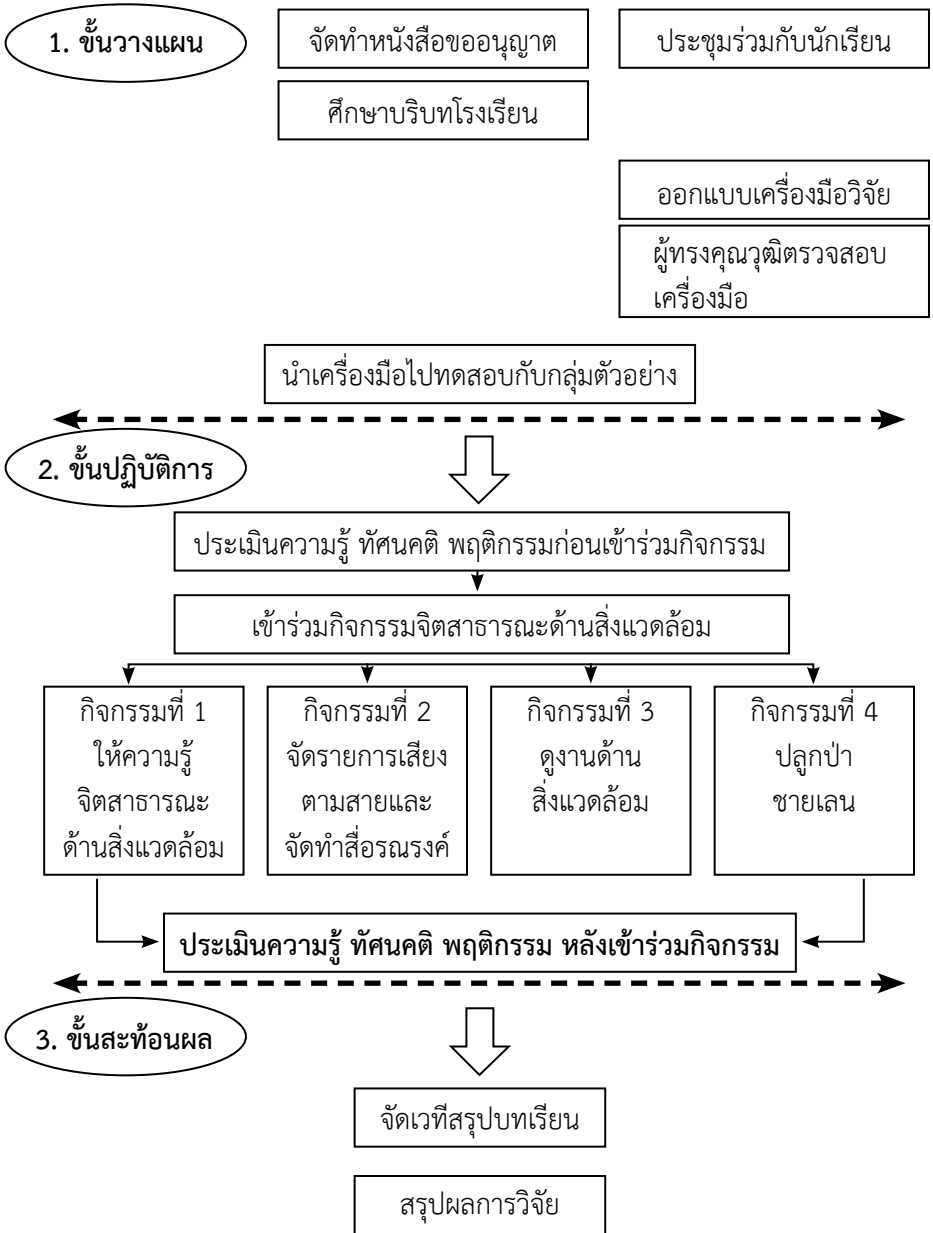
1.3 ส่วนที่ 3 แบบประเมินความคิดเห็นเกี่ยวกับจิตสาธารณะด้านสิ่งแวดล้อม และส่วนที่ 4 แบบประเมินด้านพฤติกรรมจิตสาธารณะด้านสิ่งแวดล้อม เครื่องมือมีความเชื่อมั่น (reliability) เท่ากับ 0.975 โดยการหาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค (Cronbach Alpha Coefficient)

2. แผนการจัดการเรียนรู้ 4 แผนกิจกรรม ประกอบด้วย 1) กิจกรรมการให้ความรู้เรื่องจิตสาธารณะด้านสิ่งแวดล้อม 2) กิจกรรมจัดรายการเสียงตามสายและจัดทำสื่อรณรงค์เรื่องจิตสาธารณะด้านสิ่งแวดล้อม 3) กิจกรรมศึกษาดูงานด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม 4) กิจกรรมปลูกป่าชายเลน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติบรรยาย และทดสอบความแตกต่างของก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรมด้วย t-test ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

กระบวนการวิจัยสามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยได้ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการวิจัย เรื่อง ผลการเข้าร่วมกิจกรรมจิตสาธารณะด้านสิ่งแวดล้อมของนักเรียน : กรณีศึกษาโรงเรียนพัฒนาการศึกษามูลนิธิ อำเภอเมือง จังหวัดสตูล ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล จากกลุ่มเป้าหมายนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 3 ห้อง รวม 88 คน กลุ่มเป้าหมายเป็นเพศหญิง จำนวน 56 คน คิดเป็นร้อยละ 63.64 เพศชาย จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 36.36 และโดยส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 16–18 ปี ร้อยละ 94.32 และแบ่งการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 3 ขั้นตอนดังนี้

1. ชั้นวางแผน

1.1 บริบทของพื้นที่ ผู้วิจัยได้ศึกษาบริบทของโรงเรียน ซึ่งจากการศึกษาประวัติความเป็นมาของโรงเรียนพัฒนาการศึกษามูลนิธิ จังหวัดสตูล และได้ศึกษานักเรียนกลุ่มเป้าหมาย ศึกษาเนื้อหากิจกรรม จิตสาธารณะด้านสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนพบว่า ในโรงเรียนได้มีนโยบายและกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แต่ยังไม่เป็นรูปธรรมมากนัก อีกทั้งโรงเรียนยังมีนโยบายจัดการสิ่งแวดล้อมให้อึดต่อการจัดการเรียนการสอนในทุกปีการศึกษา และสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ ในบางโอกาส เช่น ปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติ ปลูกป่าชายเลน

1.2 เตรียมกลุ่มเป้าหมาย ผู้วิจัยได้จัดทำหนังสือถึงผู้อำนวยการโรงเรียนเพื่อขอเข้าไปเก็บข้อมูลและดำเนินกิจกรรมพร้อมชี้แจงรายละเอียดการวิจัย และได้รับการตอบรับจากโรงเรียนเป็นอย่างดี หลังจากนั้นได้ร่วมประชุมกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ปีการศึกษา 2555 จำนวน 3 ห้องเรียน รวม 88 คน เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับการวิจัย บทบาท และแผนการดำเนินกิจกรรม

1.3 ออกแบบกิจกรรมและเนื้อหา ประกอบด้วย จัดทำแผนกิจกรรมการเรียนรู้ และออกแบบประเมินผลการวิจัยก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรม

2. ชั้นปฏิบัติการ

ชั้นปฏิบัติการผู้วิจัยได้ดำเนินกิจกรรมตามแผนการดำเนินงาน ประกอบด้วย 1) ประเมินความรู้ ทักษะ ทักษะก่อนการเข้าร่วมกิจกรรม 2) ดำเนินงานตามแผนการจัดการเรียนรู้ 3) ประเมินความรู้ ทักษะ หลังการเข้าร่วมกิจกรรม ดังตาราง 1

ตาราง 1 สรุปผลการพิจารณากรอบการทำกิจกรรมการเรียนรู้ในการวิจัย

เรื่อง	สาระการเรียนรู้	วิธีการ	ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง	แนวทางการประเมินผล	ผลอย่างยั่งยืน
1. ความรู้ จิตสาธารณะ ด้าน สิ่งแวดล้อม	1) กิจกรรมการให้ความรู้เรื่องจิตสาธารณะด้านสิ่งแวดล้อม	1. เชิญวิทยากรให้ความรู้เรื่องจิตสาธารณะด้านสิ่งแวดล้อมและทำกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมเป็นเวทีระดมความคิดเห็นเรื่องสิ่งแวดล้อมและให้นักเรียนเขียนเรื่องเล่า	1. นักเรียนมีความรู้ในเรื่องจิตสาธารณะด้านสิ่งแวดล้อมและแนวทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมากขึ้น	1. นักเรียนทำแบบทดสอบก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรม	1. เกิดเครือข่ายการทำงานด้านสิ่งแวดล้อม
2. ทักษะ จิตสาธารณะ ด้าน สิ่งแวดล้อม	2) กิจกรรมจัดรายการเสียงตามสายและจัดทำสื่อรณรงค์เรื่องจิตสาธารณะด้านสิ่งแวดล้อม	2. ให้นักเรียนเตรียมข้อมูลหรือสื่อรณรงค์มาเพื่อประชาสัมพันธ์ผ่านเสียงตามสายในสถานศึกษาเพื่อสร้างจิตสาธารณะด้านสิ่งแวดล้อมและให้นักเรียนเขียนคำขวัญรณรงค์	2. นักเรียนสามารถนำเสนอข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อสร้างความรู้ผ่านสื่อต่างๆ ในสถานศึกษาและชุมชนได้	2. การแสดงความคิดเห็นผ่านเวทีต่างๆ	2. เกิดชุมชน/ชมรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา

ตาราง 1 (ต่อ)

เรื่อง	สาระการเรียนรู้	วิธีการ	ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง	แนวทางการประเมินผล	ผลอย่างยั่งยืน
3. พฤติกรรมจิตสาธารณะด้านสิ่งแวดล้อม	3) กิจกรรมศึกษาดูงานด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม	3. นำนักเรียนไปศึกษาเรียนรู้ในชุมชนที่มีการจัดการสิ่งแวดล้อม เช่น การจัดการขยะ การทำน้ำหมักชีวภาพ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์	3. นักเรียนสามารถร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเพิ่มพูนความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมในพื้นที่จริง เกิดทัศนคติพฤติกรรมที่สามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวันได้	3. การถามตอบ	3. สามารถนำแผนการเรียนรู้ไปใช้ได้อย่างเป็นรูปธรรม
	4) กิจกรรมปลูกป่าชายเลน	4. นำนักเรียนไปปลูกป่าชายเลนเรียนรู้เรื่องความสำคัญของป่าชายเลนโดยมีวิทยากรแนะนำ	4. นักเรียนได้ร่วมกันปลูกป่าชายเลนและเพิ่มพื้นที่ป่าชายเลน รู้และเข้าใจเรื่องของป่าชายเลนเพิ่มมากขึ้น	4. การนำเสนอบทเรียนจากเวทีสรุปบทเรียน	4. โรงเรียนบูรณาการร่วมกับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

ตาราง 2 เปรียบเทียบความรู้ ทักษะและพฤติกรรมเรื่องจิตสาธารณะด้านสิ่งแวดล้อม ระหว่างก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรม

n = 88

ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรม จิตสาธารณะ ด้านสิ่งแวดล้อม	ก่อนเข้าร่วม กิจกรรม		หลังเข้าร่วม กิจกรรม		t	p-value
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.		
ความรู้	1.67	.154	3.48	.180	66.573*	.000
ทักษะ	3.56	.969	4.10	.864	5.342 *	.000
พฤติกรรม	3.21	.936	3.92	.083	5.979 *	.000

* p ≤ .001

จากตาราง 2 พบว่าการศึกษาความรู้เรื่องจิตสาธารณะด้านสิ่งแวดล้อมของนักเรียนกลุ่มเป้าหมายพบว่า นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับจิตสาธารณะหลังเข้าร่วมกิจกรรม (\bar{X} =3.48) สูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรม (\bar{X} =1.67) และพบว่าทักษะของกลุ่มเป้าหมายหลังเข้าร่วมกิจกรรม (\bar{X} =4.10) สูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรม (\bar{X} =3.56) และเมื่อพิจารณาถึงพฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมพบว่า หลังเข้าร่วมกิจกรรม (\bar{X} =3.92) สูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรม (\bar{X} =3.21) ที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .001

3. ขั้นตอนสอนผล

จัดเวทีสรุปบทเรียน รับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของนักเรียนกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมกิจกรรมตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดเพื่อรับฟังความคิดเห็น แลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยจัดแบ่งกลุ่มเป้าหมายออกเป็นกลุ่มละประมาณ 6-8 คน ร่วมแสดงความคิดเห็น สรุปบทเรียนและสิ่งที่ได้รับจากการเรียนรู้ พร้อมข้อเสนอแนะแล้วนำเสนอผลการระดมความคิดเห็นหน้าชั้นเรียนโดยมีวิทยากรร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ไปพร้อมๆ กัน ขั้นตอนสอนผลจะทำให้เห็นรูปธรรมของผลที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจน เช่น นักเรียนมีความรู้เรื่องจิตสาธารณะด้านสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น นักเรียนประทับใจในกระบวนการจัดกิจกรรม

นักเรียนต้องการให้มีการสนับสนุนส่งเสริมกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง และเสนอแนะ เพื่อการจัดกิจกรรมในครั้งต่อไป คือ ต้องการให้มีการจัดค่ายสิ่งแวดล้อม โดยใช้เวลา 3 วัน 2 คืน หรือ 4 วัน 3 คืน และต้องการให้มีการรวมกลุ่มเพื่อจัดตั้งชมรมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน รวมทั้งเสนอแนะให้เพิ่มเวลาในการดำเนินกิจกรรมมากขึ้น ฯลฯ

เวทีสรุปบทเรียนรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเป็นกระบวนการเรียนรู้ขั้นสุดท้าย ตามรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการตามแนวคิดของ เลวิน (Kurt Lewin) เพื่อรับฟังความคิดเห็น แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และนำผลของการจัดเวทีฯ มาปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ให้มีความน่าสนใจ และสามารถนำไปใช้กับนักเรียนในสถานศึกษาได้อย่างเป็นรูปธรรม ตัวอย่างบทเรียนที่กลุ่มเป้าหมายได้สะท้อนมีดังนี้ “รู้จักคำว่าจิตสาธารณะด้านสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น” “ได้ทำงานและพบเจอในสิ่งที่ไม่เคยเรียนรู้มาก่อนและเป็นประโยชน์กับตนเองอย่างยิ่ง” “เข้าใจสิ่งแวดล้อมมากขึ้นและสิ่งแวดล้อมคือส่วนหนึ่งที่สำคัญของชีวิต” “ประทับใจเรื่องความร่วมมือของการทำกิจกรรมร่วมกับชุมชน” “ได้สัมผัสบรรยากาศงานอาสาด้านสิ่งแวดล้อมและได้ร่วมกันแบ่งปันประสบการณ์” “ผู้นำให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีและสร้างการมีส่วนร่วม” “ทีมงานมีความสามัคคีกันมาก ดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องในพื้นที่” “รู้จักการคัดแยกขยะและการจัดการขยะที่ถูกวิธี”

นอกจากนี้บทเรียนที่กลุ่มเป้าหมายได้รับจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือผู้บริหารโรงเรียนเห็นชอบให้บรรจุแผนการจัดการเรียนรู้ทั้ง 4 แผนกิจกรรมไว้เป็นกิจกรรมเชิงบูรณาการเพื่อพัฒนาผู้เรียนหรือที่เรียกว่ากิจกรรมเสริมหลักสูตรระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยเริ่มจากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยเริ่มจากชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในปีการศึกษา 2556 ให้งานกิจกรรมนักเรียนและงานวิชาการในโรงเรียนได้ศึกษาและวางแผนเพิ่มเติมโดยพิจารณาจากผลการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

สรุปและอภิปรายผล

ผลการเข้าร่วมกิจกรรมจิตสาธารณะด้านสิ่งแวดล้อมของนักเรียน กรณีศึกษาโรงเรียนพัฒนาการศึกษามูลนิธิ จังหวัดสตูล ซึ่งดำเนินตามขั้นตอนของการวิจัยปฏิบัติการ 3 ขั้นตอน คือ ขั้นวางแผน ในขั้นนี้ผู้วิจัยต้องเข้าใจบริบทของโรงเรียน กลุ่มเป้าหมาย และกิจกรรมจิตสาธารณะด้านสิ่งแวดล้อมที่โรงเรียนดำเนินการอยู่ เพื่อออกแบบ

กิจกรรมและแบบประเมินผล ชั้นปฏิบัติการ คือ การดำเนินกิจกรรมตามแผนการจัดการเรียนรู้รวม 4 กิจกรรม และขั้นสะท้อนผล เพื่อประเมินและปรับปรุงกระบวนการอย่างสม่ำเสมอ ตลอดจนมีการสรุปบทเรียนเพื่อพัฒนาขยายผลไปสู่บริบทอื่น ผลการศึกษา พบว่า หลังเข้าร่วมกิจกรรม นักเรียนกลุ่มเป้าหมาย มีความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมจิตสาธารณะด้านสิ่งแวดล้อม สูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรม กล่าวคือ ด้านความรู้ นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาสาระเรื่องจิตสาธารณะด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ความหมาย ความสำคัญ ลักษณะ ผลกระทบ และแนวทางปฏิบัติในการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ด้านทัศนคติ นักเรียนเกิดทัศนคติในด้านการรับรู้และการสร้างความตระหนัก ด้านพฤติกรรมและการเข้าร่วมและทัศนคติด้านบทบาทของหน่วยงานและองค์กรเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาจิตสาธารณะด้านสิ่งแวดล้อมของนักเรียน และในด้านพฤติกรรมการมีจิตสาธารณะด้านสิ่งแวดล้อม นักเรียนมีพฤติกรรมที่สามารถจะแสดงออกถึงการมีจิตสาธารณะด้านสิ่งแวดล้อมอย่างชัดเจนด้วยการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างแก่เพื่อนนักเรียน ตลอดจนการมีพฤติกรรมที่สามารถนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ เช่น การใช้ถุงผ้าแทนถุงพลาสติก มีการคัดแยกขยะก่อนทิ้งลงถัง มีการช่วยดูแลรักษาความสะอาดภายในโรงเรียน มีการปิดไฟ ปิดพัดลมในห้องเรียนทุกครั้งที่ไม่ใช้งาน หรือรินน้ำแต่พอดีแล้วดื่มน้ำจนหมดแก้วทุกครั้ง และมีการเศษอาหารลงในภาชนะหลังรับประทานอาหาร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดวิจัยเชิงปฏิบัติการตามแนวคิดของ เลวิน (Kurt Lewin) เพราะการเรียนรู้ไปพร้อมๆ กับการปฏิบัติการจริงจะทำให้เกิดประสบการณ์ใหม่เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาเด็กและเยาวชนทั้งด้านความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมได้ดีที่สุด เน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ มีอิสระทางความคิด เรียนรู้จากการปฏิบัติและประสบการณ์ ตลอดจนจากกระบวนการทำงานเป็นทีม และเห็นผลของการประเมินได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสอดคล้องกับหลักทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) ตามแนวความคิดพื้นฐานของทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของ Albert Bandura ที่เชื่อว่าพฤติกรรมของคนเราไม่ได้เกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากสภาพแวดล้อมเพียงอย่างเดียวหากแต่มีปัจจัยส่วนบุคคลและสภาพแวดล้อมร่วมกัน ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับผลการศึกษาของอักษร สวัสดิ์ (2542) ที่พบว่า นักเรียน

มีความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ รุ่งทิพย์ กล้าหาญ (2550) ที่พบว่านักเรียนมีการพัฒนาพฤติกรรมที่สะท้อนจิตสำนึกที่ดีด้านสิ่งแวดล้อมในระดับมากที่สุด

นอกจากนี้ ผลจากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า นักเรียนโรงเรียนพัฒนาการศึกษามูลนิธิ อ.เมือง จ.สตูล เกิดการรวมกลุ่มของผู้เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อจัดตั้งเป็นชมรมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งผู้บริหารโรงเรียนให้ความสำคัญและเห็นชอบให้บูรณาการแผนกิจกรรมการเรียนรู้ทั้ง 4 แผนกิจกรรมกับการเรียนการสอน เพื่อพัฒนานักเรียนที่เริ่มเข้าศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ประจำปีการศึกษา 2556

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 โรงเรียนควรนำผลการวิจัยไปบรรจุในแผนปฏิบัติงานเพื่อส่งเสริมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนผ่านกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ภายใต้แผนการจัดการเรียนรู้ โดยขยายผลไปยังนักเรียนทุกระดับชั้น เพื่อเป็นโรงเรียนต้นแบบในการสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมผ่านกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ต่อไป

1.2 ควรจัดกิจกรรมเรื่องจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมให้มีความต่อเนื่อง พร้อมทั้งจัดกิจกรรมในรูปแบบค่ายผู้นำเยาวชนรักษ์สิ่งแวดล้อม เพิ่มกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมให้มีความหลากหลายมากขึ้น และขยายผลจากงานวิจัยนี้ไปยังโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในพื้นที่จังหวัดสตูลให้ครบทั้ง 16 โรงเรียน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1.1 ควรมีการศึกษาวิจัยในลักษณะการวิจัยกึ่งทดลอง เพื่อเปรียบเทียบพัฒนาการในการสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมให้แก่ นักเรียนด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การใช้กระบวนการทักษะชีวิตเพื่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมด้านสิ่งแวดล้อม

1.2 กิจกรรมที่ใช้ในการวิจัยควรเพิ่มเติมกิจกรรมค่ายสิ่งแวดล้อม โดยใช้เวลา 3 วัน 2 คืน หรือ 4 วัน 3 คืน และเพิ่มระยะเวลาของการจัดกิจกรรมให้ยาวนานขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- ประเวศ วะสี และคณะ. (2542). *ยุทธศาสตร์แก้วิกฤตชาติ*. กรุงเทพฯ: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.
- รุ่งทิพย์ กล้าหาญ. (2550). *การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อมของเยาวชน*. [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก: <http://www.thaiedresearch.org/thaied/index>, (วันที่ค้นข้อมูล 29 ธันวาคม 2556).
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2554). *รายงานสถานการณ์ คุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2552*. กรุงเทพฯ: กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- อักษร สวัสดิ์. (2542). *ความรู้ความเข้าใจและความตระหนักในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย: กรณีศึกษา ในเขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร*. ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2544). *วิธีคิดเชิงซ้อนในการวิจัยชุมชน: พลวัตและศักยภาพของชุมชนในการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- United Nations Environment Programme (UNEP). (2007). *Global Environmental Outlook 2007*. [online] Access: <http://www.unep.org/geo/yearbook/yb2007/>, (Date of Access 17 February 2012).